

Viite:

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö 16.6.2026, VN/13449/2026

Asia:

Lausuntopyyntö terveydenhuollon asiakasmaksuja koskevasta luonnoksesta hallituksen esitykseksi ja valtioneuvoston asetukseksi

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia ja kuolemansyyn selvittämisestä annettua lakia ehdotetaan muutettaviksi. Esityksessä säädettäisiin uusista terveydenhuollon asiakasmaksuista (erityistutkimusmaksu sekä leikkaus- ja toimenpidemaksu), korotettaisiin päiväkirurgiasta perittävää maksua sekä otettaisiin käyttöön kuolinpesältä perittävät maksut lääketieteellisestä kuolemansyyn selvittämisestä ja vainajan säilyttämisestä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua asetusta muutettaisiin siten, että siinä säädettäisiin uusien maksujen enimmäismääristä ja indeksitarkistuksista. Samalla terveyskeskusmaksuja korotettaisiin 20 prosentilla sekä poliklinikka- ja hammashoidon maksuja 10 prosentilla.

Yleistä

Esitysluonnoksessa on arvioitu esityksen vaikutuksia varsin laajasti ja siinä tunnistetaan asiakasmaksumuutosten mahdollisia vaikutuksia eri väestöryhmiin sekä palveluiden käyttöön.

Esityksessä on myös arvioitu vaikutuksia muun muassa ikääntyneisiin henkilöihin, vammaisiin henkilöihin, lapsiin sekä toimeentulotukimenoihin.

Katson kuitenkin, että esityksen jatkovalmistelussa olisi perusteltua kiinnittää huomiota erityisesti vaikutusarviointien riittävyyteen sekä ehdotettujen muutosten suhteeseen Suomen perustuslain 19 §:ssä turvattuihin oikeuksiin.

Vaikutusarvioinnit

Esityksessä todetaan, että asiakasmaksujen korottaminen voi vaikuttaa yksilön harkintaan palveluihin hakeutumisesta tai niiden vastaanottamisesta. Samalla esityksessä tunnistetaan, että asiakasmaksuihin on kohdistunut muutoksia myös aikaisemmin hallituskauden aikana ja että lisäksi vireillä on muita sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuihin vaikuttavia säädöshankkeita.

Näkemykseni mukaan jatkovalmistelussa olisi perusteltua arvioida nykyistä tarkemmin ehdotettujen muutosten yhteisvaikutuksia. Arvioinnissa olisi aiheellista tarkastella uusien maksujen ja maksukorotusten suhdetta aikaisempiin asiakasmaksukorotuksiin sekä muihin asiakkaiden taloudelliseen asemaan vaikuttaviin muutoksiin. Erityistä huomiota olisi syytä kiinnittää niihin henkilöihin, joille erilaiset maksurasitusta lisäävät muutokset voivat kasautua pitkäaikaisen sairauden, korkean palvelutarpeen, iän, vammaisuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi.

Esityksessä on kuvattu maksumuutosten kohdentumista eri väestöryhmiin. Jatkovalmistelussa olisi kuitenkin aiheellista arvioida nykyistä tarkemmin sitä, missä määrin muutosten vaikutukset kohdistuvat samoihin henkilöihin ja kuinka merkittäväksi maksurasituksen kokonaiskasvu voi heidän kohdallaan muodostua. Tämä olisi omiaan vahvistamaan vaikutusarviointien kattavuutta sekä tukemaan esityksen perusoikeusvaikutusten arviointia.

Pidän myös tärkeänä, että vaikutusarvioinneissa tarkastellaan mahdollisimman selkeästi paitsi asiakasmaksujen määrällisiä vaikutuksia myös niiden mahdollisia vaikutuksia palveluiden käyttöön.

Palvelujen saavutettavuus

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut. Perustuslakivaliokunta on käytännössään korostanut myös sitä, ettei asiakasmaksujen tule muodostua esteeksi palvelujen tosiasialliselle saatavuudelle eikä johtaa tarpeettomasti turvautumiseen viimesijaiseen toimeentuloturvaan.

Esityksessä tuodaan esiin useita asiakkaiden asemaa suojaavia mekanismeja, kuten asiakasmaksukatto, mahdollisuus maksujen alentamiseen tai perimättä jättämiseen sekä toimeentulotukijärjestelmä. Nämä ovat perusoikeuksien toteutumisen kannalta merkityksellisiä sääntelykokonaisuuden osia.

Näkemykseni mukaan jatkovalmistelussa olisi kuitenkin perusteltua arvioida vielä tarkemmin sitä, miten ehdotetut muutokset vaikuttavat sosiaali- ja terveystalouden tosiasialliseen saavutettavuuteen erityisesti paljon palveluja käyttävien asiakkaiden näkökulmasta. Sama koskee esimerkiksi asiakasmaksukaton toimintaa. Samalla olisi hyödyllistä tarkastella sitä, missä määrin esityksen vaikutusarvioinnit tukevat johtopäätöstä siitä, että palvelujen saavutettavuus säilyy muutosten jälkeenkin perustuslain 19 §:n edellyttämällä tasolla. Valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa on vakiintuneesti kiinnitetty huomiota siihen, että tällaiset muutokset eivät saa johtaa tilanteeseen, jossa eri uudistusten yhteisvaikutukset muodostuvat kohtuuttomiksi. Erityisesti huomiota olisi kohdistettava lasten ja vammaisten oikeuksien toteutumiseen muuttuvassa tilanteessa, myös kansainvälisten velvoitteitten takia.

Kiinnitän tässä yhteydessä huomiota myös siihen, että esityksessä arvioidaan muutosten lisäävän perustoimeentulotuen menoja. Tämä korostaa tarvetta arvioida huolellisesti asiakasmaksujärjestelmän ja toimeentuloturvajärjestelmän välistä suhdetta sekä sitä, missä määrin asiakkaiden asemaa turvaavat mekanismit käytännössä ehkäisevät tilanteita, joissa palvelujen käyttö vaikeutuu taloudellisista syistä. Valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa on vakiintuneesti kiinnitetty huomiota juuri siihen, että perittävät maksut eivät saa johtaa siihen, että palvelut siirtyvät niitä tarvitsevien ulottumattomiin, sekä siihen, että seurauksena ei saisi olla palveluja tarvitsevien joutumisen turvautumaan perustuslain 19 §:n 1 momentissa tarkoitettuun viimesijaiseen toimeentuloturvaan.

Esityksen jatkovalmistelussa erityistä huomiota olisi siis edellä kerrotuilla perusteilla kiinnitettävä maksumuutosten yhteisvaikutuksiin, niiden kohdentumiseen paljon palveluja käyttäviin henkilöihin sekä sosiaali- ja terveystalouden tosiasiallisen saavutettavuuden turvaamiseen.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Oikeuskansleri

Janne Salminen

Esittelijäneuvos

Outi Kostama